

Henryk Chudak, Zbigniew Naliwajek

Maciej Żurowski (1915-2003)

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 38, 171-174

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk Chudak i Zbigniew Naliwajek

MACIEJ ŻUROWSKI
1915–2003

8 maja 2003 roku zmarł prof. Maciej Żurowski. 17 maja pożegnaliśmy go na warszawskich Powązkach w gronie rodziny, znajomych, przyjaciół, uczniów.

Urodził się 17 września 1915 r. w Płocku, gdzie ukończył w 1933 roku ośmioletnie gimnazjum humanistyczne im. Marszałka Małachowskiego. W tym samym roku zapisał się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie pod kierunkiem prof. Stanisława Wędkiewicza studiował filologię romańską, specjalnie zaś historię literatury francuskiej. W roku 1937 uzyskał stopień magistra filozofii w tym zakresie na podstawie pracy dyplomowej poświęconej estetyce Diderota. Następnie, za pośrednictwem i z inicjatywy swoich wykładowców uniwersyteckich otrzymał dwa stypendia na wyjazdy naukowe – dwumiesięczne Instytutu Włoskiego w Warszawie i dziewięciomiesięczne Instytutu Francuskiego w Warszawie. Pobyt we Florencji wypełnił mu wakacje letnie roku 1937, studia w Paryżu, gdzie był w kontakcie z Danielem Mornetem i zbierał materiały do rozprawy doktorskiej, zajął dokładnie rok akademicki 1937/1938. W tym okresie Maciej Żurowski poświęcił się zwłaszcza studiom nad literaturą francuską XVIII i XIX w. W roku akademickim 1938/1939 ukończył rozprawę doktorską *Les poèmes hermétiques de Stéphane Mallarmé*, która została przyjęta przez prof. Stanisława Wędkiewicza. Egzamin doktorski odbył się w ostatnich dniach czerwca 1939 r., ale promocja, wskutek wybuchu wojny, odbyła się dopiero w 1946 roku.

Pierwszy rok okupacji hitlerowskiej Maciej Żurowski spędził w domu rodzinnym w Płocku. Wiosną 1941 roku został aresztowany za usiłowanie przedostania się z Płocka, wcielonego do Rzeszy, na teren tzw. Gubernatorstwa. Skazany na cztery miesiące więzienia, odbył tę karę w więzieniu płockim, po czym przez blisko pół roku pracował w tym mieście jako urzędnik w biurze administracji nieruchomości, „Grundstuecksgesellschaft”. W lutym 1942 uzyskał po długich staraniach przepustkę na wyjazd do Warszawy. Osiedliwszy się tu, zaczął zarabkować udzielając lekcji języków i w miarę możliwości rozwijał zainteresowania naukowe. Po powstaniu warszawskim opuścił stolicę, dzieląc los jej mieszkańców. Po wyzwoleniu udał się do Krakowa, gdzie został asystentem w Seminarium Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, podejmując jednocześnie współpracę z Polską Akademią Umiejętności jako członek Komisji Filologii Zachodnio-Europejskiej. Jesienią roku 1946 przeniósł się do Warszawy. W latach 1947-1951 kierował Wydziałem Studiów Humanistycznych w Ministerstwie Oświaty, pracując jednocześnie w Instytucie Badań Literackich i w Wydawnictwie Książka, później Książka i Wiedza. W roku 1951 związał się na stałe z romanistyką warszawską. Od 1955 aż do przejścia na emeryturę w roku 1985, był profesorem literatury francuskiej w Katedrze Języków i Literatur Romańskich, później Instytucie Romanistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Równolegle, od 1952 roku uczestni-

czył czynnie w pracach Komitetu Neofilologicznego Polskiej Akademii Nauk i był redaktorem naczelnym organu tego Komitetu, „Kwartalnika Neofilologicznego”. Prof. Maciej Żurowski był także współtwórcą „Przeglądu Humanistycznego” i „Les Cahiers de Varsovie”, periodyka Ośrodka Kultury Francuskiej Uniwersytetu Warszawskiego.

Dorobek prof. Macieja Żurowskiego, ogromny i wielowarstwowy, odzwierciedla jego zainteresowania badawcze. Są w nim znakomite studia poświęcone literaturze francuskiej od średniowiecza po wiek XX, ogłoszone w kraju i zagranicą. Z wielkim znawstwem i nieprzeciętną erudycją pisał o francuskim Oświeceniu, powieści i poezji XIX w., symbolizmie i awangardach XX wieku. Były to zawsze zagadnienia o pierwszorzędym znaczeniu naukowym i zawsze związane z wielkimi nazwiskami: Marivaux, Diderot, Balzac, Stendhal, Flaubert, Zola, Verlaine, Rimbaud, Lautréamont, Mallarmé, Apollinaire, Cendrars, Proust. Był wytrawnym komparatystą badającym wnikliwie recepcję literatury francuskiej w Polsce oraz związki łączące literaturę z malarstwem i muzyką. W niemiejszym stopniu zaznaczył swoją obecność w dziedzinie teorii badań literackich, poświęcając szereg cennych studiów poglądom Leo Spitzera, Rene Welleka, Henri Peyre’a czy przedstawicielom Szkoły Genewskiej. Profesor Żurowski był także wybitnym tłumaczem, który udostępnił polskim czytelnikom dzieła Lautréamonta, Mallarmégo, Apollinaire’a, Giraudoux, Prousta. Przekładał też prace wybitnych badaczy i teoretyków literatury: Welleka, Warrena, Peyre’a, Raymonda...

Obraz badacza jest nierozzerwalnie związany z pracą nauczyciela akademickiego. Pełne erudycji i fincji wykłady monograficzne i seminaria magisterskie profesora Żurowskiego pamięta kilka pokoleń romanistów polskich. Jako dydaktyk współpracował z Uniwersytetem Śląskim i Uniwersytetem Adama Mickiewicza. Był zapraszany na wykłady do Francji, Włoch i Niemiec. Uczestniczył w wielu międzynarodowych sympozjach w Europie i Stanach Zjednoczonych. W macierzystym Uniwersytecie zorganizował wiele międzynarodowych sesji naukowych i pięknych wystaw. Wypromował sześciu doktorów i liczną rzeszę magistrów. Stworzył zespół badawczy, który nadal rozwija działalność współpracując z dobrymi ośrodkami zagranicznymi. Za zasługi dla kultury polskiej i francuskiej został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Orderem Zasługi Republiki Francuskiej.

Śmierć prof. Macieja Żurowskiego, jednego z najwybitniejszych romanistów polskich, jest niepowetowaną stratą dla kultury polskiej, dla całego środowiska akademickiego i wszystkich romanistów w Polsce i na świecie. Trzeba jednak żywić nadzieję, że wytyczone przez niego główne kierunki prac badawczych i wypracowana metoda będą stanowiły ważne odniesienie dla przyszłych pokoleń romanistów.

Bibliografia prac Macieja Żurowskiego (wybór)

- Les poèmes hermétiques de Stéphane Mallarmé. Essai d'interprétation*, Warszawa 1947
- „Pani Bovary” i rozwój powieści nowoczesnej, „Przegląd Humanistyczny” 1958, nr 4, s. 17-44
- Apollinaire w czterdziestolecie śmierci, „Przegląd Humanistyczny” 1958, nr 6, s. 47-80
- Stendhal i powieść francuska dziewiętnastego wieku, „Zagadnienia Rodzajów Literackich” 1960, nr 2/5, s. 43-76
- Norwid i symboliści, „Przegląd Humanistyczny” 1964, nr 4, s. 101-125
- Reverdy, „Przegląd Humanistyczny” 1970, nr 6, s. 73-104
- Ezra Pound, „lepszy rzemieślnik”, „Przegląd Humanistyczny” 1974, nr 6, s. 89-112
- Aktualna problematyka manieryzmu w historii literatury, [w:] *Przełom wieków XVI i XVII w literaturze i kulturze polskiej*, Wrocław 1974, s. 77-95
- Boy i Balzac, „Przegląd Humanistyczny” 1975, nr 3, s. 71-81
- Ostatni poemat Mallarmégo, „Poezja” 1975, nr 7/8, s. 62-65
- Nadrealizm polski, „Poezja” 1975, nr 9, s. 47-49
- Lautréamont i Mickiewicz, „Przegląd Humanistyczny” 1977, nr 1, s. 25-43
- Les rapports de la poésie et de la peinture à l'époque du symbolisme : questions de méthode*, „Les Cahiers de Varsovie” 1978, nr 5, s. 71-88
- Le surréalisme comme problème de littérature comparée*, „Les Cahiers de Varsovie” 1980 : 6, s. 23-55
- L'intertextualité, ses antécédents et ses perspectives*, „Kwartalnik Neofilologiczny” 1983, nr 2, s. 111-125
- Hopkins, Mallarmé, Norwid, „Poezja” 1983, nr 4/5, s. 184-191
- Apollinaire sur les chemins du monologue intérieur, „Les Cahiers de Varsovie” 1984, nr 11, s. 123-133
- Mallarmé et le problème de l'interprétation plurielle, [w:] *Approches méthodologiques de la recherche littéraire*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego 1985, nr 697, s. 121-132
- Christian Sénéchal, critique des années trente, [w:] *Irruption de l'Histoire dans la littérature*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego 1986, nr 807, s. 33-45
- Le périple géographique et idéologique de György Lucács*, „Les Cahiers de Varsovie” 1991 : 22, s. 215-231
- Kochanowski e Licofrone, w : *Il Rinascimento in Polonia*, Napoli 1994, s. 93-115
- „Cieplarnie” Maeterlincka w Polsce na przełomie stuleci, [w:] *Symbolizm francuski i Młoda Polska*, Warszawa 1994, s. 65-96
- Chopin et Mochnacki : une amitié dans la mêlée romantique, [w:] *La Fortune de Frédéric Chopin*, Paris 1994, s. 11-16
- Le haïkaï en France, un confluent de la modernité*, [w:] *Les oubliés de la modernité*, Paris-Varsovie 1997, s. 25-38
- Cendrars, Apollinaire, Marinetti... une trajectoire de la modernité, [w:] *Blaise Cendrars au vent d'Est*, Warszawa 2000, s. 131-157